

SULTANSKI BERAT FRA NIKOLI OLOVČIĆU IZ 1672.: TRINITARIJANCI, FRANJEVCI I *LATINSKI* SVEĆENICI U OSMANLIJSKOM CARSTVU

Sažetak: Ovaj rad analizira sultanski *berat* izdat sredinom ožujka 1672. fra Nikoli Mijajloviću iz Olova (tj. fra Nikoli Ogramiću Olovčiću), neposredno nakon što je imenovan bosanskim biskupom. U dokumentu, koji je izdan na zamolbu austrijskog kancelara, objašnjavaju se neke specifične nadležnosti poglavara bosanskih katolika. Iako formalno, on i dalje nastavlja biti bosanskim biskupom, te se njegove prinadležnosti i prava na sigurnost i zaštitu njegovih redovnika (franjevaca) kao i katoličkog stanovništva Bosne i dalje izvode iz *ahd-name* koja se u tekstu često spominje, pod tu se zaštitu, a pod njegovim poglavarstvom, sada stavljaju i drugi katolički redovi (*sâyir Latin mezhebinde olan ruhbânlar*) i svećenici (papazlar). Jedan redovnički red – trojini ili trinitarijanci – se izrijeком spominju, što ukazuje na stvarne razloge austrijske intervencije na Porti. Naime, trinitarijanci su upravo u ovo vrijeme počeli ulaziti u Osmansko Carstvo iz Austrije. Daljnja potvrda ove uloge bosanskih franjevaca i njihove organizacije, kao i bosanskog biskupata, kao domaće osmanske katoličke crkve za cijelo europsko područje Carstva, nadležne za sve katolike koji se tu nađu jest i spominjanje zaštite redovnika, njihovih crkvi i vjernika od vjerskih velikodostojnika drugih crkvi široj regiji Rumelije (europskog dijela Carstva) – bugarske, srpske i grčke (u originalu Bulgar, Sırf, Rum) - koji su pokušavali uzimati crkveni porez od njih.

Ključne riječi: Berat, franjevci, biskup Nikola Ogramić Olovčić, trojini/trinitarijanci, bosanski biskup, latinska vjera, ahd-nama, austrijski kancelar

U zbirci osmansko-turskih dokumenata visovačkog samostana Majke od Milosti¹ nalazi se znatan broj dokumenata izdatih od strane osmanskih sultana - originalnih fermanskih i berata ili pak njihovih ovjerenih prijepisa. Jedan od potonjih, tj. ovjereni prijepis berata izdanog sredinom ožujka 1672. (tj. u drugoj dekadi mjeseca zul'ka'de 1082. godine po Hidžri) sadrži osobito zanimljive podatke o položaju Bosanske franjevačke provincije i Bosanske biskupije u okviru Osmanlijskog carstva. Ovaj prijepis, pisan vrlo lijepim i čitljivim *ta'liq* stilom, ovjeren je od strane sarajevskog *kadije* (suca) Ataullaha sina Husamuddinovog.² Original je izdan od strane sultana Mehmeda IV.³ u gradu Edirne (u orig. *be-mekâm-ı Edirne el-mahrûsa*), a primatelj, tj. nositelj berata je bio fra Nikola Mijajlović iz Olova (u originalu *Olovolu*)⁴ koji se titulira biskupom (*piskopos*) Bosne. Uz potvrdu naimenovanja biskupa Ogramića, ovim se beratom također izdaju naredbe vezane za položaj redovnika koje su, kako se navodi u samom tekstu berata, formulirane na osnovi uvida u ahdnamu.

Već na samom početku teksta iznosi se jedan značajan podatak o razlogu izdavanja ovog berata. Naime, navodi se da je berat izdan na ljubaznu zamolbu austrijskog kancelara (u originalu *Nemçe kapu kethodası*) koji je poslao predstavku (*arzuhal*) uzvišenoj Porti.⁵ To znači da bi ovo mogao biti jedan od najranijih

1 Voditelj projekta Titius obratio se profesoru dr. sc. fra Vicku Kapitanoviću (koji je i sam istraživač na tom projektu), s molbom da on svojim autoritetom pomogne osigurati dobre uvjete rada u Arhivu samostana Visovac. Kapitanović je to i uradio. Stoga je gosodin Ante Lojić (rođen u Parčiću, nastanjen u Drnišu) došao na Visovac i cijelo vrijeme pomagao u radu s dokumentima neposredno u Arhivu na čemu mu zahvaljujem. Ovim putem se posebno zahvaljujem i fra Mati Gveriću, gvardijanu samosana Majke od Milosti na Visovcu, zatim fra Stojanu Damjanoviću iz istog samostana kao i gospođi Višić. Svima spomenutima najljepša hvala na susretljivosti kojom su mi omogućili uspješan rad u Arhivu odnosno u samostanskoj zbirci osmansko-turskih dokumenata. Pored toga servirali su nam kolače i kave za vrijeme rada te pogostili nas lijepim ručkom.

Također se zahvaljujem kolegi Vjeranu Kursaru na pomoći u nabavku literature.

U osmanskim dokumentima kao ime samostana i crkve javlja se: Sveta Gospoja, Sv. Mihovil ili pak samo Visovac.

2 Zbirka osmansko-turskih dokumenata samostana Visovac, fascikla A 26. Sudska ovjera se nalazi na desnoj margini dokumenta.

3 Ime sultana ne nalazi se na ovom tekstu budući da se radi o prijepisu, pa prema tome nema sultanske tuge.

4 Ime porijekla *Olovolu* kao 1 godina izdanja ovog dokumenta ukazuju na to da je biskup Nikola Mijajlović zapravo fra Nikola Ogramić-Olovčić (1630-1700), biskup Bosne imenovan od strane pape u 1671. Osmanska verzija njegovog imena ukazuje da je bio porijeklom iz Olova i da mu je ocu bilo ime Mijajlo (Mihovil). Zanimljivo je da postoji još jedna verzija njegovog imena: *Frate Nicolao Plumbensi* s titulom *Diacovensis* sev. *Bosnensis* Episcopo (biskup đakovačko-bosanski). Potonje je otisnuto na izdanju njegovog djela *Opusculum vitae, virtutum et miraculorum ven. Servi Dei Fr. Sebastiani ab Apparitione Ordinis Min. de Obseruantia Laici Professio Prouinciae Mexicana*. Djelo je posvećeno papi Inocentiju XII, i tiskano u Rimu 1596. Digitalizirano je i dostupno kroz digitalnu biblioteku Hathi Trust. (Više o ovom bosanskom biskupu u: Bauerlein Stjepan, "Fra Nikola Ogramić-Olovčić," *Croatia Sacra* 2271944, 127; Šuljak, Andrija, "Bosansko-đakovački biskup Nikola Ogramić Olovčić," *Vijesnik Đakovačke i srijemske biskupije*, 9 (2001), 620).

5 Drugi način prevođenja izraza *Nemçe kapu kethodası* bio bi "austrijski izaslanik na Porti". Tako je prevedeno kod Boškova (Vančo Boškov, „Turski dokumenti o odnosu katoličke i pravoslavne crkve u Bosni, Hercegovini i Dalmaciji (XV-XVII vek),“ *Spomenik SANU*, 131, Odeljenje istorijskih nauka 7 (Beograd, 1992, str. 50). Izraz, tj. titular *kapu kethodası* doista označava zvaničnika koji komunicira s osmanskom centralnom vlasti. Međutim, u tekstu se ovaj također naziva *kidvetül-ümerâ'îl-millet'l-mesihyye*, tj. *uzor*

dokumenata izdanih od strane sultana u kojem se otvoreno govori o zalaganju jedne strane sile za katolike, ili točnije, za redovnike u Osmanskom carstvu. No, je li to doista tako? Pažljivo čitanje i analiza ovog dokumenta otkrivaju nekoliko vrlo zanimljivih tvrdnji koje bacaju novo svjetlo na položaj redovnika i na značaj bosanskih franjevacu te njihove *ahdname*. Rekonstruirajući kontekst ovog berata, dolazimo do izvanredno značajnih objašnjenja historijskih okolnosti u kojima je on izdan. Pored toga, odgovor na pitanje razloga izdavanju ovog berata, koji se u svim naredbama poziva na *ahdnamu* bosanskim franjevcima koja je, već ranije, bila ponovo izdana od strane istog sultana Mehmeda IV. (jer je on, pozivajući se na njen sadržaj, naziva *moja carska ahdnama/ahd-nâme-i hümâyûnum*), ukazuje na nužnost smještanja ovog i sličnih dokumenata u povijesni kontekst. Prije analize ovog dokumenta potrebno je reći da prijepisi ovog istog berata čuvaju i u franjevačkim samostanima u Fojnici, Zaostrogu i Živogošću.⁶ Faksimil, transliteraciju i prijevod potonjeg objavio je Vančo Bošković.⁷

Počevši od kasnog 17. stoljeća, austrijske intervencije na Porti, kao i intervencije drugih država koje se tiču lokalnog kršćanskog stanovništva, ili kao u ovom slučaju, redovnika, povjesničari uglavnom tumače u kontekstu geopolitičkih promjena koje su promijenile i odnos snaga. Prema ovakvom tumačenju, habsburški se diplomati angažiraju kako bi pomogli franjevcima, a prema tome i katolicima u zapadnom dijelu Osmanskog carstva. U slučaju berata o kojem je ovdje riječ, smatra se da su austrijski diplomati pomogli kako bi se “isposlovao berat za Nikolu Mijajlovića”.⁸ Zaista, kao vrsta dokumenta, *berat* je služio prvenstveno kao instrument naimenovanja, a Nikola Mijajlović (tj. Nikola Ogramić-Olovčić) je naimenovan za bosanskog biskupa u Vatikanu 1671. godine, tako da ovaj berat predstavlja potvrdu imenovanja od strane osmanskog sultana. U njemu se ne govori o samom biskupu, nego se njemu, kao nositelju berata, potvrđuju odredbe iz *ahd-name*.

Većinu teksta sačinjavaju odredbe o zaštiti i sigurnosti djelovanja redovnika, i o izuzimanju od određenih poreza. Sadržaj raznih odredbi izlistanih u ovom dokumentu je, prema napomeni na početku, izveden i zasnovan na sultanskoj *ahd-nami*. Međutim, iako se u tekstu govori o ranije izdanom sultanskom dokumentu, te o Bosni, i *ahd-nami* kao dokumentu na kojem se zasniva ovaj *berat* i njegove

poglavar/zapovjednika kršćanskog naroda, što teško može biti titular koja se daje izaslaniku na Porti. Također, u daljem tekstu se navodi da je austrijski zvaničnik (kancelar) predstavku *poslao* na Portu. Da se radi o izaslaniku, onda bi tekst govorio o predavanju predstavke. Dakle, ovdje se ne radi o osmansko-turskoj tituli, nego o (doslovnom) prijevodu austrijske titule *kancelar orig. Reichserzkanzler*. Potonja titula dolazi od latinskog *cancellarius*, razvodnik ili vratar, što je naziv za rimskog nižeg činovnika -pisara ili sekretara- koji stoji uz pregradu na vratima sudnice ili pak nekog drugog zvaničnog mjesta (vidi članak u Encyclopedia Britannica: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/92208/cancellarius>).

6 Ibid. p. 50

7 Ibid., str. 50-51.

8 Kursar, Vjeran. “Bosanski franjevci I njihovi predstavnici na osmanskoj Porti,” *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 60 (2010): 377.

odredbe, ovaj dokument nije rutinska potvrda ranijih prava i pravnog statusa bosanskih franjevacu. Postoje bitne razlike u odnosu na prvobitnu *ahd-namu*. U prvobitnoj *ahd-nami* se spominju samo bosanski redovnici, a franjevački red se ne spominje ni u *ahd-nami* niti u kasnijim drugim dokumentima, bilo centralnih bilo pokrajinskih vlasti, ili pak sudstva. Ne spominje se niti katoličanstvo, ni u kojoj formi. Sve se to podrazumijeva budući da se zna da se radi o redovnicima čiji se jedan dio nalazi izvan Carstva, te im se stoga, od samog početka izdaje i dozvola da mogu dovoditi druge redovnike izvana (tj. izvan Carstva). U ovom pak beratu spominje se latinska vjera (*Latin dini*), te - kao i ranije - redovnici i svećenici (*ruhbânlar ve papazlar*). Treba napomenuti da se osmansko-turskim dokumentima oba potonja naziva rabe i kad se govori o redovnicima, tj. monasima i svećenicima istočnog obreda. Očevidno, u 1672. godini, zbog razloga koje tek treba utvrditi, to da su redovnici bosanski franjevci i da su katolici (odnosno *latinske vjere*) više nije samo po sebi jasno.

Jedan razlog se jasan iz samog teksta. U ovaj berat je unešena odredba prema kojoj se zabranjuje grčkim, bugarskim i srpskim patrijarsima i episkopima da se upliću u poslove *latinskih* redovnika i svećenika i da od njih uzimaju porez. Ova odredba nije nova, iako se ne može reći da je sadržana u *Bosanskoj ahd-nami*, ali jest u brojnim ranijim fermanima.⁹ Budući da se spominju pripadnici druge vjere i drugih vjerskih hijerarhija, onda je jasno da se morala označiti i katolička vjera u ovom kontekstu (da bi se znalo tko se štiti i od koga se štiti).

Jedan naziv, upotrijebljen u ovom dokumentu dva puta, od krucijalne je važnosti za njegovo razumijevanje. Rad ise o nazivu *Trojin/ Trojini*. U prijevodu objavljenom u Matasovićevoj knjizi *Fojnička regesta* ovaj se naziv na neki način "izgubio" i čitatelj dobiva dojam da se radi o nekom toponimu. Naime, prijevod navodi ovo ime samo jedanput, u prijevodu početnog dijela teksta, u prvoj naredbi gdje se kaže da *beglerbezi, kadije, suci, činovnici i ostale osobe štite Trojin i druge ruhbane latinskog zakona*.¹⁰ Međutim u tekstu nema mjesta dvojbi: *Trojin* je ime fratarskog reda. Sljedeća upotreba ovog naziva je u pluralnom obliku (*Troyinler*), i još je jasnije da se radi o osobama, koje su nabrojene u sljedećem nizu: *redovnici, Trojini i ostali latinski svećenici (ruhbânlar ve troyinler ve sâyir Lâtin papaslari)*. Boškov je uočio ovaj smisao u tekstu, ali je riječ transkribirao kao *yezuit/yezuitler*. Imajući u vidu da se zna da su fratri Trinitarijanci djelovali u Osmanskom carstvu koncem 17. stoljeća, uglavnom dolazeći iz Habsburškog carstva kako bi sudjelovali u pregovorima o otkupu zarobljenika, postaje jasno

9 Jedan takav ferman, izdan of strane sultana Mustafe IV. u 1626. godini, čuva se u visovačkoj zbirci (br. 33). I Bajraktarević, u svom pregledu osmansko-turskih dokumenata visovačkog samostana, ističe da je ovakvih dokumenata u zbirci popriličan broj (Bajraktarević, Sulejman, "Turski dokumenti u splitskom Arheološkom muzeju I u franjevačkom samostanu na Visovcu," *Starine* 44 (1952): 53).

10 Matasović, "Fojnička regesta", *Spomenik Srpske kraljevske akademije*, 67, drugi razred 53 (Beograd, 1930), str. 171.

da je naziv Trojin koji se rabi u ovom dokumentu dokumentima slavenska inačica naziva Trinitarijanac (u originalu: *Ordo Sanctissimae Trinitatis redemptionis captivorum, Ordo Sanctissimae Trinitatis = Red Svetog Trojstva za oslobađanje zarobljenika*).¹¹

Iz svega navedenog postaje jasno da austrijska "ljubazna zamolba" nije imala za cilj potrditi naimenovanje biskupa Ogramića. To bi sultan učinio i bez austrijske intervencije. Ne treba ni spominjati da bi se, prilikom imenovanja novog katoličkog poglavara – provincijala i biskupa Bosne – prema procedure trebale i potvrditi odredbe *Bosanske ahd-name*. Nije pogrešno pretpostaviti da bi se ovo imenovanje moglo iskoristiti da se ponove upozorenja i još jednom objavi rješenost Porte da ne dozvoli zvaničnicima bugarske, srpske i grčke crkve¹² da sakupljaju crkvene poreze od franjevaca i katoličkih vjernika. Ono što su austrijska intervencija i zalaganje na Porti zapravo željeli postići je uključenje Trinitarijanskog reda u zaštitu koja je zajamčena Franjevcima.

Trinitarijanci očevidno nisu dolazili samo u Bosnu, nego i u druge dijelove Carstva pa su, prema tome, Osmanlije mogli izdati poseban ferman ovome redu. Međutim, kako izgleda, oni to nisu učinili, nego su na njih proširili odredbe date bosanskim franjevcima. To otvara čitav niz pitanja, koja ovom prilikom ne mogu sva biti razmotrena. Osnovno je pitanje o značaju *Bosanske ahd-name* kao dokumenta koji se, tijekom stoljeća, potvrđivao, ali i proširivao i reinterpreterao. Odredba koja dozvoljava bosanskim franjevcima da dovode druge fratre iz inozemstva¹³ već od samog početka postavlja *bosanske redovnike* (Bosna ruhbânları) u položaj predstavnika katoličanstva u europskom dijelu Carstva. Ako je taj položaj višeznačan, ili pak ne sasvim jasno određen u prvom stoljeću osmanlijske vlasti, u beratu iz 1672. godine stvari su postavljene daleko jasnije. Novopostavljenom bosanskom biskupu se, u skladu s bosanskom ahd-namom i temeljeći se na njoj, potvrđuju i dalje razrađuju odredbe koje ga stavlja u položaj poglavara katoličkih (latinskih) redovnika i svećenika. Spominjanje bugarskih, grčkih i

11 Smatra se da se porijeklo ovog reda proteže u razdoblje križarskih ratova kada su mnogi redovi nastajali upravo sa ciljem djelovanja u oslobađanju i otkupu zarobljenika, što se smatralo pobožnim djelom. Ovaj je red nastao koncem 12-og stoljeća i priznat je bulom pape Inocenta III. 1198. godine (Vidi: Moeller, Charles. "Trinitarian order," *Catholic Encyclopedia* (<http://www.catholic.org/encyclopedia/view.php?id=11698>). O njihovom djelovanju u Osmanskom carstvu vidi: E. Pauli et C. Watzka, "Christian captives redeemed by Austrian Trinitarians from the Ottoman Empire, the Tataric regions and the "Barbary" states, 1690-1783," in *La guerre de course en récits (XVIe-XVIIIes). Terrains, corpus, series, dossier en ligne du Project Corso*, novembre 2010, URL <http://www.oroc-crlc.paris-sorbonne.fr/index.php/visiteur/Projet-CORSO/Ressources/La-guerre-de-course-en-recits>.

12 U originalu: *Bulgar, Sırf ve Rûm patrikler ve piskoposlar*.

13 U ahdnami bosanskim redovnicima franjevcima izdanoj od strane sultana Mehmeda Fatih (Osvajača) u sultanskom logoru u Milodražu kaže se da se "smatra dozvoljenim ako oni dovedu ljude u zemlje pod mojom vlašću iz inozemstva, neka nitko ne zabranjuje niti povređuje (yabândan dahi hâssa memleketime âdem getirirlerse câyiz görüle, kimse mânî olup incitmeye). (Citirano prema kopiji u Visovcu, br. A1. Zanimljivo je da ova kopija navodi kao datum izdavanja dokumenta 18. svibnja 1459.)

srpskih poglavara s jedne, a bosanskih s druge strane stavlja potonje u poziciju nositelja sultanskih dokumenata koji imaju moć da zaštite sve duhovnike *latinske* vjere. Trinitarijci za koje je pomoć i zaštitu zatražio Beč tako ostvaruju tu pomoć i zaštitu, kao i sigurnost na osmanlijskim teritorijama kroz dokument čiji je nositelj fra Nikola Ogramić Olovčić, biskup bosanski, a čiji su ovjereni prijepisi stigli u franjevačke samostane.

U ranim osmanskim dokumentima izraz *bosanski redovnici / Bosna ruhbânları* nije se trebao dodatno objašnjavati. Okolnosti u kojima im je izdana *ahd-nama*, gdje se im se garantira sigurnost i zaštita, te se ohrabruju da se vrate oni koji su izbjegli i daje im se dozvola da dovedu druge redovnike iz inozemstva same po sebi objašnjavaju da se radi o posebnoj grupi redovnika, različitoj od onih koji su već uključeni u Carstvo u ranijim osvajanjima. Dakle, nisu dodavani nazivi koji bi označavali vjerski identitet (*ruhbân* je riječ preuzeta iz arapskog jezika i znači redovnika/monaha bilo koje kršćanske crkve). Za određivanje njihovog identiteta, barem što se ticalo osmanskih vlasti, bilo je dovoljan gore spomenuti izraz, kao i pozivanje na *ahd-namu*, da bi se znalo o kome se govori. Naziv *Latin* se počinje koristiti kasnije, u 16. stoljeću, i to samo kada je potrebno naglasiti razliku, tj. u dokumentima u kojima se naređuje zaštita franjevaca (i katoličkih vjernika) od prikupljanja poreza od strane pravoslavnih svećenika u njihovom okruženju. U ovom se beratu, međutim, spominju pravoslavni vjerski odličnici, patrijarsi i episkopi, iz udaljenih krajeva, te se i za njih koriste nazivi koji inače nisu bili uobičajeni, nazivi koji su, za Osmanlije, imali smisla jedino u kontekstu posebnih crkvenih hijerarhija. Naime, ono što se ovdje imalo precizno reći, moglo se reći jedino s upotrebom naziva crkvenih teritorijalnih jedinica (bugarske, srpske i grčke) kako bi se navele sve tri pravoslavne crkve u europskom dijelu Carstva i naglasila zaštita od uzurpacije prava na skupljanje crkvenih poreza na čitavom području Rumelije (europskog dijela Carstva).

Da li je ovo značilo da je osmanski sultan bosanskom biskupu pridodao jurisdikciju nad katoličkim stanovništvom i poglavarstvo nad katoličkim redovnicima bilo gdje u Rumeliji? Prvo, za sada se ne može tvrditi da upravo ovaj, ili pak neki drugi, dokument može svjedočiti o takvoj naredbi sultana. Drugo, jedna mogućnost razumijevanja odredbi ovog dokumenta je da se on odnosi na redovnike i svećenike, i zaštitu njihovog djelovanja na cijelo europskom dio Carstva. Ovakvo tumačenje ne mora uključivati i pretpostavku o teritorijalnom širenju Bosanske biskupije. U svakom slučaju, značaj bosanske *ahd-name*, kao dokumenta koji je stoljećima služio kao osnova za pravno definiranje statusa katoličkih svećenika i redovnika ne samo na originalnom teritoriju srednjovjekovne bosanske države osvojene 1463. nego i šire, ovim je dokumentom dodatno potvrđen. Konačno, “dodavanje” Trojina, tj. Trinitarijanaca pod zaštitu Carstva i pod autoritet bosan-

skog biskupa (franjevca) Ogramića je pitanje koje je potrebno dalje rasvijetliti kako bi se, prije svega, vidjelo jesu li i kako ova dva reda surađivala, i kako se uopće u praksi to odvijalo.

Prijevod:¹⁴

Uzor poglavara kršćanskog naroda, austrijski kancelar poslao je predstavku na moju Uzvišenu Portu i ljubazno zamolio da se izda moj časni berat Fra Nikoli Mijajloviću iz Olova, biskupu Bosne i nositelju uzvišenog sultanskog amblema¹⁵ na osnovu ranije izdatog sultanskog znamenja¹⁶ da se nitko ne upliće u uobičajeno djelovanje latinskih redovnika.

Sljedeći (ovu zamolbu), kad je izvršen uvid u moju *ahdnamu* nađeno je zapisano i zabilježeno da:

- Neka se nitko ne upliće i ne miješa u Trojine i druge redovnike latinskog zakona.

- Neka se nitko ne upliće i ne miješa u mjesta u koja su pristigli s kopna i s mora te se u njima nastanili, (ni) u mjestima u kojima stanuju u Bogom zaštićenim zemljama moje Carevine .

- Neka se nitko ne upliće i ne miješa kad oni popravljaju svoje kuće.

- Kad oni obavljaju svoje obrede i običaje prema latinskoj vjeri, neka se nitko -ni beglerbezi, ni kadije ni drugi zvaničnici -ne upliću i ne miješaju, ni na putevima, ni u mjestima gdje oni stanuju, niti u crkvama koje oni drže od davnina

- Budući da oni nemaju izdržavanja osim milostinje ljudi neka se se ne traži ništa od njihove imovine na ime tržnog poreza, harača i drugih poreza, sa izuzetkom robe koju bi donijeli u svrhu trgovine.

- Kad netko umre među njima neka se povjerenik za javne prihode¹⁷ ne miješa, i kad umru neka ne traži od njih ništa na ime poreza na sanduk

- Ako padne krv u mjestima u kojima oni stanuju neka se ne privode pod izgovorom plaćanja krvarine.

- Neka se grčki (Rum), srpski (Sırf) i bugarski (Bulgar) patrijarsi i episkopi ne upliću u (poslove) spomenutih redovnika, Trojina i ostalih latinskih svećenika,

14 Budući da se u osmansko-turskim dokumentima značenjske cjeline u tekstu formalno ne razdvajaju, dodavanje točki zareza i drugih dijakritičkih znakova je dio prevoditeljske intervencije u svrhu boljeg razumijevanja teksta. Ja sam tekst podijelila tako što sam svaku odredbu formalno odijelila crticom.

15 Tj. dokumenta na kojem se nalazi *tevkî-I âli-şan-I hâkâni*, tj. sultanska tugra. Ovdje se govori o tome da je Nikola Mijajlović već nositelj ranije izdate sultanske isprave u kojoj Mehmed IV. potvrđuje sve odredbe bosanske *ahdname*.

16 Ponovljeno pozivanje na ranije izdati sultanski document, ovaj put je upotrebljena riječ *nişan* kao sinonim za riječ *tugra*.

17 Orig. *beyt'ül-mâl emini*- doslovno: sekretar/povjerenik javne riznice. Može također značiti i povjerenika riznice za ostavštine.

neka budu u svojim crkvama koje drže od davnina i neka vrše službu svojoj raji, a neka i ovi u svojim crkvama vrše obrede i običaje prema latinskoj vjeri, neka se nitko od Grka I Srba ne upliće i miješa bez osnova tražeći akću (porez).

- Neka ne dolaze i omalovažavaju čineći da se uzimaju njihove akče.

Na osnovu carske ahdname izdao sam ovaj berat koji donosi blagostanje i vodi ka zadovoljstvu. i izvolio sam narediti da se postupi prema carskoj ahdnami i časnom znamenju što pripada ekšelenciji. Neka se ne pristaje i ne dozvoljava suprotno djelovanje, i neka se ne naređuju djela suprotna časnom šerijatu i mom carskom beratu. Ovo se daje na znanje, neka se oslone na moj časni znak.

Napisano u drugoj dekadi časnog mjeseca zu'l-ka'de, godine tisuću i osamdeset druge.

U Bogom čuванom mjestu Edirne

SULTAN'S BERAT TO FRA NIKOLA OLOVČIĆ FROM 1872: TRINITARIANS, FRANCISCANS AND LATIN PRIESTS IN THE OTTOMAN EMPIRE

Summary: This article analyzes the sultanic *berat* issued in mid March 1672 to Nikola Mijajlović, a Franciscan from Bosnia, shortly after he was appointed Bosnian bishop. In this document, issued at the request of Austrian chancellor, a specific authority of Bosnian bishop is explained. While, formally, he maintains the authority of Bosnian bishop and safety and protection of his friars and the Catholic population of Bosnian as explained and granted in the document issued by sultan Mehmed II and known as Bosnian ahd-name (issued in 1463), now this safety and protection includes other Catholic orders (*sâyir Latin mezhebinde olan ruhbânlar*), and priests. One order of friars is explicitly mentioned: *Troyins* or Trinitarians. Their mention reveals the reasons behind the Austrian intervention at the Porte. It is at this time that Trinitarians began to enter Ottoman territories from Austria. This document further corroborates the role of the Bosnian Franciscan province and Bosnian Bishopric as the main organization of the Catholic church for the European part of the Ottoman Empire. This role becomes more evident in the context of the order issued in this document about protection of friars, their churches and their people against the usurpation of Greek (Rum), Sırf (Serb), and Bulgarian (Bulgar), patriarchs and bishops, who tried to collect church taxes from them.

Key words: Berat, Franciscans, episcopus Nikola Ogramić Olovčić, Trinitarians, latin religion, ahd-nama, Austrian chancellor

BERAT DI SULTANO A FRA NIKOLA OLOVČIĆ DAL 1872: TRINITARI, FRANCESCANI E SACERDOTI LATINI NELL'IMPERO OTTOMANO

Riassunto: Il lavoro analizza il *Berat* di sultano rilasciato a metà del marzo 1672 a Fra Nikola Mijajlović da Olovo (cioè, Fra Nikola Ogramić Olovčić), poco dopo è stato nominato il vescovo di Bosnia. Nel documento, che è stato rilasciato sulla richiesta del cancelliere austriaco, si spiegano alcune competenze specifiche del capo di cattolici di Bosnia. Anche se formalmente, lui continua ad essere il vescovo bosniaco, ed i suoi emolumenti e i diritti alla sicurezza e alla protezione dei suoi religiosi (francescani) e la popolazione cattolica di Bosnia ancora svolgono da *ahd-nama* che viene spesso menzionato nel testo, sotto la questa protezione, e sotto il suo governo, ora messono altri ordini cattolici (*sâyir Latin mezhebinde olan ruhbânlar*) e sacerdoti (*papazlar*). Un ordine religioso - Trinitari - è esplicitamente menzionato, indicando i motivi reali dell'intervento austriaco a Porta. In particolare, i Trinitari, esattamente in questo momento cominciavano ad entrare nell'Impero Ottomano dall'Austria. La conferma ulteriore del ruolo di francescani bosniaci e la loro organizzazione, nonché il vescovo bosniaco come la domestica Chiesa cattolica ottomana per l'intero territorio europeo dell'Impero, responsabile per tutti i cattolici è un riferimento alla tutela dei monaci, le loro chiese e credenti di altre personalità religiose di altre chiese nella regione più ampia della Rumelia (parte europea dell'Impero) - bulgaro, serbo e greco (in origine – Bulgar, Sirf, Rum) - che cercavano di portarli la tassa ecclesiastica.

Parole chiave: *Berat, francescani, vescovo Nikola Ogramić Olovčić, Trinitari, vescovo bosniaco, fede latina, ahd-nama, cancelliere austriaco*